

«ANNA ΚΛΑΪΜΠΕΡ»

ΤΟΥ ΑΛΦΟΝΣΟΥ ΣΑΣΤΡΕ

(ΘΕΑΤΡΟΝ ΕΛΙΑΣ ΒΕΡΓΗ)

Τὸ «Θέατρον Ἑλίας Βεργῆ» ἀρχίζει τὴ δευτέρῃ περιόδῳ του μὲ ἓνα ἔργο ἀγνωστού ὡς σήμερα στὴν Ἑλλάδα καὶ πολὺ νέου ἀκόμα —εἶναι μάλιστα τριάντα τεσσάρων χρόνων— καὶ παραγωγικώτατου Ἰσπανοῦ συγγραφέως τοῦ Ἀλφόνσου Σάστρε. Ἡ «Ἄννα Κλαίμπερ» δὲν γράφτηκε ἀπ' εὐθείας μὲ τὴ μορφή πού ἔχει. Ξεκίνησε, καθὼς μᾶς πληροφορεῖ, σ' ἓνα σημείωμά της γιὰ τὸ συγγραφέα καὶ γιὰ τὸ ἔργο, ἡ μεταφράστριά Ἰουλία Ἰατρίδου, χάρις στὴν ὁποία γνωρίσαμε τόσα ἔργα νεώτερων Ἰσπανῶν συγγραφέων, ἀπὸ ἓνα μονόπρακτο, τὸ «Φόρτος Ὀκείρων», καὶ πῆρε τὴν ὀριστικὴν τὴς μορφήν, στὰ 1934. Εἶναι λοιπὸν ἔργο πολὺ πρόσφατο ἢ «Ἄννα Κλαίμπερ» καὶ πολὺ νέου συγγραφέως, ἀφοῦ ὅταν τὸ γράφει ὁ Σάστρε, ἦταν εἴκοσι ὀκτὼ χρόνων. Αὐτὸ δὲ σημαίνει ὅτι, μολονότι τόσο νέος, δὲν ἦταν κιόλας κύριος τοῦ ὀλικοῦ του καὶ δὲν κάτεχε τὴν τεχνικὴν τοῦ θεάτρου, ἀφοῦ, μάλιστα, ἀρχισε νὰ γράφῃ τὰ θεατρικὰ ἔργα του δεκαεὺς χρόνων. Μᾶς κάνει ὁμως νὰ καταλάβουμε γιὰ τὸ ἔργο, καὶ ὡς περιεχόμενον καὶ ὡς μορφήν, βρίσκεται μὲς σ' ἓνα πολὺ νέο πνευματικὸ καὶ θεατρικὸ εἰδικώτερον σύγχρονον κλίμα.

Στὴν προπολεμικὴ, στὴν πολεμικὴ (τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου) καὶ στὴ μεταπολεμικὴ ἀτμόσφαιρα μᾶς μπαίνει τὸ ἔργο τοῦ Σάστρε. Στὴν μεταπολεμικὴ τοποθετεῖ ὁ συγγραφέας τὸ βασικὸ περιστατικὸν ἀπ' ὅπου ξεκινᾷ τὸ δράμα του, τὸ θάνατον τῆς ἡρωίδας τοῦ Ἀννας Κλαίμπερ. Ὅλα ὁμως τὰ ἐπεισόδια πού συνθέτουν τὸ ἔργο καὶ πού τὰ ἱστορεῖ ὁ ἔραστής καὶ ὕστερα σύζυγος τῆς Ἀννας, Ἀλφρέδος Μπέρτον, σ' ἓνα θεατρικὸν συγγραφέα (καθαρὰ μᾶς δείχνεται ὅτι εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Σάστρε, παρὼν στὸ ξενοδοχεῖον ὅπου πεθάνει ἡ Ἀννα καὶ τὴν ὥρα πού ἀναγγέλθηκε ὁ ἐκεῖ θάνατός της) ἀνάγονται στὰ τελευταῖα προπολεμικὰ καὶ στὰ πολεμικὰ χρόνια. Μουντά, κατὰπικρα, ἀγρία χρόνια. Ὁ Σάστρε τὰ ζωγραφίζει μὲ ἀδρές, θαρρετὲς πινελιὰς καὶ μὲ ἀκόμα θαρρύτερες, πού ἐναλλάσσονται μὲ πολὺ λίγες χαρούμενες, φωτεινές, ζωγραφίζει τὸ δράμα, τὸ ἐρωτικὸν (σεξουαλικόν) στὴ βάση του, πού ἀπλώνεται ὁμως σὲ ὅλο τὸν ἀνθρώπινον χῶρον τους, τῶν δυο τοῦ ἡρώων, τῆς Ἀννας καὶ τοῦ Ἀλφρέδου.

Πολὺ σπάνια, ποτὲ ἴσως δὲν ὑπάρχει εὐτυχία (καθαρὴ καὶ μὲ κάποια διαρκεία χαρὰ) στὸ ἀληθινόν, στὸ μεγάλο ἐρωτικὸ πάθος. Νομίζω ὅτι αὐτὸ θέλησε νὰ μᾶς δείξῃ, μὲ τὴ δραματικὴ, τὴ θολὴ καὶ ταραγμένη ἱστορίαν του, ὁ Σάστρε. Δυὸ νέοι, ἡ θεατρινούλα Ἀννα Κλαίμπερ καὶ ὁ φοιτητὴς (καὶ ὕστερα πολεμιστὴς) Ἀλφρέδος Μπέρτον, ἀλληλοαναπιεσμένοι, καὶ ὁμως ταλαιπωρεῖ, βασανίζει ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, χωρίζουν, ξανασιμιοῦν, βρίσκοντας, κάθε τόσο, μὲς σ' αὐτὸ τὸ παράδοξον, μιὰ πολὺ δυνατὴ ἀλλὰ καὶ πού πάντα κάτι ἔρχεται (ὄχι ἐξωτερικόν) νὰ τὴ διακόψῃ, χαρὰ. Ἡ αἰτία τοῦ κακοῦ, ἡ βασικὴ καὶ πῶς φανερὴ, ἐδρεῖται μὲς στὴν ψυχὴ τῆς Ἀννας. Ὅταν τὴν πρωτοσυναντᾷ ὁ Ἀλφρέδος, στὸ Παρίσι, εἶναι ἔτοιμη ν' αὐτοκτονήσῃ θὰ τὴν ἔχῃ λοιπὸν κουράσει, θὰ τὴν ἔχῃ ποτίσει μὲ πολὺ βαθιὰ ἀπογοήτευση ἢ ζωὴ. Ναι, βέβαια. Ὅμως ἡ δυστυχία της δὲν ὀφείλεται μονάχα σ' αὐτό. Πηγάζει προπάντων ἀπὸ τὴ φύση της. Θὰ μπορούσε νὰ τὴν πῇ κακὴν διεκτραμμένην, βασικὰ ἀνήθικην, ἀνικανὴν ν' ἀντισταθῇ σὲ ἔντονες ροπὲς τῆς πρὸς τὸν σαδισμό καὶ τὸν αὐτοθαλασισμό. Εἶναι ὅλα τοῦτα ἡ Ἀννα Κλαίμπερ. Βαθύτερα ὁμως ἀκόμα, πῶς ὑποστασιακά (ἂν ὑπάρχουν μόνον βασικὰ ἀνθρώπινα συστατικά καὶ ἂν μπορούμε νὰ τὰ συλλάβουμε) εἶναι μιὰ αἰώνια ἀνικανοποίητη, ἓνα πλάσμα πού δὲ νοιώθει ὅτι ζῇ παρὰ μόνον μὲς στὴν ἔντασι, μὲς στὴν ἀλλαγὴ, μὲς στὴν ταραχὴ. Ὅταν ὁ ἀγαπημένος της (καὶ ἀντρας τῆς πιά) τῆς ἀγγέλλει ὅτι στρατεύθηκε καὶ πάει νὰ πολεμήσῃ καὶ ὅτι σταμάτησαν τὰ ἀτομικὰ δράματα καὶ ἀρχίζει τὸ φοβερὸ ὁμαδικὸν δράμα, ἡ Ἀννα δὲ θλιβεταί, νοιώθει ἴσα-ἴσα μιὰ παράξενη εὐχαρίστησις ὁ πόλεμος θὰ τὴ θγάλῃ ἀπὸ τὴ γλυκεῖα —τὴ γλυκερὴ θὰ μπορούσε νὰ πῇ— συνήθειαν τοῦ ἐρωτᾶ της, καὶ θὰ τὴ ρίξῃ πάλιν στὴν ἀναζητήσιν, στὴν ἀνησυχίαν, στὴν ταραχὴ, θὰ τῆς δώσῃ τίς δυνατότητες γιὰ μιὰ νέα ἔξαρσιν.

Ἐνα πλάσμα δαιμονικόν εἶναι ἡ γυναῖκα αὕτη, ἡ γεμάτη μυστήριον καὶ καπρίτσιον, ὅπως λέει καποιο ἀπὸ τὰ πρόσωπα τοῦ ἔργου, ὁ θιασάρχης Χάρριμαν, νομίζω ἓνας δαίμονας φωλιάζει μεσα τῆς (ἡ θηλυκότητά της, ἡ σκοτεινὴ ἀσιγαστὴ ἐρωτικὴ ὁρμή;) ἀπιαστός, ἀμορφος, πάντα παρών, πού κυβερνᾷ ὅλα τὰ ψυχικά της κινήματα, ὅλη τῆς τὴ ζωὴ.

Τὸ δράμα τῆς γυναίκας τοῦτης, τῆς Ἀννας Κλαίμπερ, παρακολουθοῦμε, προπάντων, στὸ ὁμώνυμον ἔργο τοῦ Σάστρε αὐτό, στενὰ συνυφασμένον, βέβαια, ὁμοῦσιον, μὲ τὸ δράμα τοῦ Ἀλφρέδου, ἀλλὰ καὶ σὰν μοναχικόν, μακριὰ καὶ ἔξω ἀπὸ τὰ δράματα τῶν ἄλλων προσώπων, φωτίζει ἰδίως ὁ συγγραφέας, γύρω ἀπ' αὐτὸ πλέκει τὸ ἔργο του, ἔργο μὲ γνήσια καὶ ἔντονη δραματικὴ ὄψιν, καὶ πού καὶ ὡς περιεχόμενον καὶ ὡς μορφήν, βρίσκεται, καθὼς εἶπα, σ' ἓνα πολὺ νέο πνευματικὸ καὶ θεατρικόν, εἰδικώτερον, σύγχρονον κλίμα. Πρωτοτυπία ὡστόσο, καὶ σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν οὐσίαν καὶ σ' ὅ,τι ἀφορᾷ τὴ μορφήν, δὲν παρουσιάζει τὸ ἔργο τοῦ Σάστρε πρόσωπα σὰν τὴν ἡρωίδα του, συναντοῦμε πολλὰ στὸ νεώτερον θέατρο καὶ μυθιστόρημα. Τὸ ἴδιον καὶ ἡ ἀναδρομικὴ ἀφήγησις, πού γίνεται, ὕστερα ἀπὸ ἓνα σημαντικὸ γεγονός, καὶ ἡ ἐναλλαγὴ παρόντος καὶ παρελθόντος (ἐναλλαγὴ τῶν «χρόνων») καὶ οἱ μονόλογοι, πού παρεμβάλλονται ἀνάμεσα στὰ διαλογικὰ μέρη, καὶ ὁ σχεδὸν κινηματογραφικὸς τεμαχισμὸς τῆς δραματικῆς ὁλῆς σὲ εἰκόνες, εἶναι γνωρίσματα, ἀρκετὰ κοινὰ, εἴτε τοῦ σύγχρονου θεάτρου εἴτε τοῦ σύγχρονου μυθιστορήματος, ἢ καὶ τῶν δυο αὐτῶν λογοτεχνικῶν εἰδῶν. Μόνον ἴσως οἱ διάλογοι ἀνάμεσα σὲ πρόσωπα πού θρῖσκονται σὲ διαφορετικοὺς χώρους νὰ εἶναι μιὰ θεατρικὴ πρωτοτυπία τοῦ Σάστρε.

Ὁ Μήτσος Λυγίζος ἔδωκε σωστὸ ρυθμὸν στὸ ἔργο, τοῦ ἔδωκε συνοχὴ καὶ ἐνότητα καὶ ὁ νέος σκηνογράφος Παύλος Μαντούδης ἔκαμε μιὰ πολὺ ταίριαχτὴ μὲ τὴ μορφήν τοῦ δράματος τοῦ Σάστρε ἐργασία, πλάθοντας ἐπιτυχημένα, μὲ ἐλάχιστα σκηνικά καὶ ἐπιπλά ἢ μὲ τοὺς κατάλληλους φωτισμούς, τίς «εἰκόνες» τοῦ ἔργου. Ἡ ἐρμηνεία ἀποδίδει τὴν ποιότητα καὶ τὸ κλίμα τῆς «Ἀννας Κλαίμπερ». Ἡ Ἑλσα Βεργὴ εἶναι ἡ γυναῖκα πού θέλησε νὰ μᾶς δεί-

ξῇ ὁ Ἰσπανὸς συγγραφέας καὶ πού γύρω στὴ μουντὴ καὶ θαλασσιμένη προσωπικότητά της ὕφανε τὸ ἔργο του, θρῖσκει σωστὸς τόνους γιὰ νὰ ἐκφράσῃ τὰ αἰσθήματα τῆς ἡρωίδας πού ἐνσάρκωνει. Νομίζω ὡστόσο ὅτι εἶναι περισσότερο πειστικὴ, μᾶς δίνει περισσότερο τὴν αἰσθησὴν τῆς ἀληθείας, ὅταν σαρκαίνει, ἐίρωνεῖται, φανερώνει τὴν πικρία πού κατακλύζει τὴν ὕπαρξιν της, παρὰ στὶς μεγάλες ἐκρήξεις τοῦ πάθους. Ὁ Θεόδωρος Μορίδης ὑποδύεται μετρημένα, ἀντὰ τὸν ρόλον τοῦ συγγραφέα. Πολὺ καλὸς ὁ Νίκος Κούρκουλος ὡς Ἀλφρέδος Μπέρτον. Ἐχει ζέση καὶ σ' ὅλες τίς στιγμὰς, τίς πονεμένες, τίς βίαιες, τίς τρυφερὰς, μᾶς συγκινεῖ. Ὁ Γεώργιος Κωνσταντίνου ἀποδίνει ἐπιτυχημένα τὸν Κάρολον Χάρριμαν καὶ τὸν κύριον Βέρνερ (ὑποδύεται καὶ ἓναν ἀπὸ τοὺς δυὸ δημοσιογράφους, πού τοὺς δίνει συνέντευξιν, στὴν ἀρχὴν τοῦ ἔργου, ὁ Συγγραφέας). Ἰκανοποιητικὰ κρατοῦν τοὺς ρόλους τοὺς καὶ οἱ ἄλλοι ἡθοποιοί. Ἡ Ἰουλία Ἰατρίδου μᾶς παρουσίασε καὶ πάλιν ἓνα ἀρτίον καὶ ὁλοζών. Τὸν κείμενον, πού αἰσθάνεσαι ὅτι ἔχει ὅλη τὴ λογοτεχνικὴ ὄψιν καὶ τὴ θεατρικότητα τοῦ πρωτοτύπου.

ΚΛΕΩΝ Β. ΠΑΡΑΣΧΟΣ